

GEZ 477	KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość Kędzierzyn-Koźle
1. Nazwa Cmentarz parafialny		2. Czas powstania k. XIX w.	
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym			4. Adres ul. Kościelna, dz. nr 1044, 1045, 1046, 1047, 1048, 1470 obręb Kędzierzyn
			5. Przynależność administracyjna województwo opolskie powiat kędzierzyńsko-kozielski gmina Kędzierzyn-Koźle
			6. Formy ochrony W strefie „B” ochrony konserwatorskiej ustalonej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Kędzierzyn-Koźle przyjętym uchwałą Nr IX/98/2003 Rady Miasta Kędzierzyn-Koźle z dnia 22 maja 2003 r.
1. Widok z pld.-zach. narożnika cmentarza (zdj. 1) 2. Widok na pld.-wsch. część cmentarza (zdj. 2) 3. Nagrobek Petera Kopy (zdj. 3) 4. Krzyż w najstarszej części cmentarza (zdj. 4). 5. Lokalizacja i kierunki zdjęć na mapie z oznaczeniem granic cmentarza.			

8. Historia, opis i wartości

Rozwój wsi *Kandrzin* w II poł. XIX w. spowodował konieczność wzniesienia nowego kościoła katolickiego, gdyż stara drewniana świątynia położona nieopodal linii kolejowej nie była już wystarczająca, podobnie jak cmentarz przy niej się znajdujący. Budowę kościoła pw. św. Mikołaja rozpoczęto w 1901 r. dzięki staraniom ks. Maksymiliana Wontropki, który objął funkcję pierwszego proboszcza parafii w 1903 r. W tym czasie funkcjonowały już w sąsiedztwie świątyni cmentarze katolicki i ewangelicki. Nie ustalono, kiedy dokładnie powstał, jednak chowano tutaj zmarłych od co najmniej 1897 r. Zastanawiający jest fakt, że cmentarz ten widnieje już na mapie stolikowej messtischblatt nr 3305 z 1882 r. (poniżej po lewej). Cmentarz dosyć szybko zapełniał się i zapewne już w latach 20. XX w. podjęto decyzję o jego powiększeniu w kierunku płn.-wsch. (na fragmencie mapy messtischblatt nr 5675 z 1936 r., poniżej po prawej). Wówczas zapewne przeproto mur cmentarny po stronie płn.-wsch. Po zakończeniu II wojny światowej cmentarze nadal użytkowano, zamknięte zostały w 1973 r.

Mapa z 1882 r. obrazuje podział cmentarza na dwie części. Po stronie płd.-zach. znajdował się cmentarz na rzucie wydłużonego prostokąta, do którego od płn.-wsch. przylegał mniejszy na rzucie zbliżonym do kwadratu. Podział ten odpowiada czytelnemu do dziś podziałowi na części katolicką i ewangelicką. Nekropola katolicka została ogrodzona murem z cegły ceramicznej. Był to mur z przęsłami pełnymi, rozpiętymi pomiędzy murowanymi z cegły słupami. Do dziś zachował się fragment muru oddzielającego najstarsze części cmentarza, a także brama i furta prowadzące z placu przykościelnego na cmentarz (oryginalna ślusarka) oraz pojedyncze słupy, pomiędzy którymi wtórnie wprowadzono przęsła z siatki. Nieco odmiennie było ogrodzenie części ewangelickiej, gdzie przęsła z siatki rozpięte były pomiędzy murowanymi słupami, a całość wykonano na cokole także wykonanym z cegły. Zachowała się brama oraz cokół. Części nowsze z ogrodzeniem ceglany lub z siatki. Generalny podział na kwatery pozostaje nadal czytelny. W części ewangelickiej główna aleja prowadzi od bramy, do ustawionego współcześnie krzyża. W części katolickiej równoległe do płd.-wsch. granicy cmentarza, dalej meandrując przez najstarszą część ku bramie. Na cmentarzu ewangelickim zachowały się pojedyncze nagrobki. W części katolickiej zaś są one silnie zagęszczone. Wysokie wartości artystyczne i historyczne posiadają te położone w najstarszej części cmentarza katolickiego. Dominuje granit, terazzo oraz beton, nieliczne są nagrobki z piaskowca. Przeważają krzyże i tablice. W tej części pochowany jest pierwszy proboszcz parafii i jego następca Georgius Wocka, a także wielu innych zasłużonych dla miasta obywateli. Znajduje się tam również najstarszy odnaleziony nagrobek Petera Kopi z 1904 r. Tam również zlokalizowany jest neogotycki w formie krzyż z 1930 r.

Bibliografia

Karta ewidencyjna cmentarza, Wiesława Czarnogłowska, 1984

R. Nowacki, Cmentarze Kędzierzyna-Koźła, Kędzierzyn-Koźle 1994

E. Nycz, Zarys dziejów parafii św. Mikołaja w Kędzierzynie-Koźlu na tle lokalnej historii 1902-2002, Opole 2002

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Cmentarz jest w pełni ogrodzony. Ogrodzenie jest niejednorodne, wykonane z różnych materiałów i w różnej formie, zróżnicowany jest także jego stan. Najstarsze jest w stanie miernym, z ubytkami cegieł i spoin, zawilgocone w partiach dolnych, z deformacjami wskazującymi problemy natury konstrukcyjnej. Wymagają podjęcia pilnych prac. Główne aleje są czytelne, zauważalna jest dbałość parafii (obiekt należy do parafii pw. św. Mikołaja) o to, aby cmentarz nie zarastał. Całość jest przejrzysta. Aleje posiadają nawierzchnie ceramiczne uzupełniane wtórnie płytami betonowymi, a także brukowane z kamienia łamanego. Nawierzchnie z ubytkami, nierównościami, porośnięte trawą. Drzewostan reprezentowany w zasadzie wyłącznie przez kasztanowce w stanie dobrym. Zarówno kwatery jak i pola grzebalne są czytelne, jedynie w obrębie części ewangelickiej, podziały są zatarte. Nagrobki w nowszej części cmentarza katolickiego w niewielkiej tylko części są zadbane. Większość wymaga bieżących prac porządkowych, a znaczna część spośród nich również podjęcia innych działań, uzależnionych oczywiście od stopnia destrukcji. W części starszej prac wymaga już niemal każdy nagrobek. Głównie są to prace porządkowe, murarskie czy kamieniarskie, polegające z reguły na uzupełnieniu ubytków, a także działania stricte konserwatorskie.

Postulaty:

- cykliczna kontrola drzewostanu wraz z niezbędnymi zabiegami sanitarnymi,
- uzupełnienie ubytków w drzewostanie gatunkami analogicznymi do występujących (kasztanowce),
- renowacja relikwii murowanego ogrodzenia oraz ślusarki,
- renowacja najstarszych nagrobków, jak również nagrobków jeńców wojennych oraz innych zasłużonych dla miasta obywateli,
- sporządzenie dokumentacji ewidencyjnej cmentarza.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

Grzegorz Naumowicz, 1.07.2022 r.

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków